

Nové Bratrské Listy

z obsahu:

kázání – Když Duch Boží zavěje

z dějin – Bartolomějská noc

unitas fratrum – Zizendorf a Herrnhut

zprávy ze seniorátu

Komenský a výchova

nový zpěvník

Polož si mě na srdce jako pečeť,

jako pečeť na své rámě.

Vždyť silná jako smrt je láska.

(Píseň 8,6)

obsah

kázání

Když Duch Boží zavěje 31
(Tomáš Trusina)

dějiny

1572 - Bartolomějská noc 34
(J. Halama)

unitas fratrum

Ochranov - obnovená 35
modlitebna a varhany

(J. Halama)

Zinzendorf a osada Herrnhut 37
(A. Vantová)

náš seniorát

Ordinace v Rovensku (red) 45

Setkání sester v Potštejně 46
(Hrol)

Kostelík v Kořenově (red) 46

Co je nového v pražském sboru 47
(E. Kejšová)

Zprávy z Rovenska (-mj-) 49

J. A. Komenský a výchova 49 člověka

Učitel J. A. Komenský 50
(O. Halama)

nový zpěvník 55

Kláster Na Slovanech

Nové Bratrské Listy

24. ročník (2022)

Vydává OCHRANOVSKÝ SBOR

při ČCE v Praze

Čajkovského 8, 130 00 Praha 3

mail redakce: halama@etf.cuni.cz

Registrováno pod zn. MK ČR E 12555

editorial

*Milé čtenářky a čtenáři,
když jsem psal minulý úvodník, byla
válka na Ukrajině čerstvým šokem, dnes
probíhá již čtvrtý měsíc a svým způsobem
jsme si na ni zvykli. Dokonce se najdou
i pohané, kteří prohlašují, že bychom se
měli starat o sebe a nedělat si kvůli Ukra-
jincům škodu.*

*Jsem velice rád, že to neplatí o většině
církvi u nás i v zahraničí, že biblické napo-
menutí, abychom byli k dispozici utiskova-
ným, kteří jsou bez domova a bez prostřed-
ků, nás zpravidla vede k solidaritě, i kdyby
byla drahá.*

*To, že se najdou krvelační potentáti,
jako kremelský plivník patriarcha Kyrill,
je smutné, ale lidská hříšnost se mitrami
a ornáty nijak neruší.*

*Oslavili jsme Svatodušní svátky i Tro-
jiční neděli, právě teď probíhají velké oslavy
300 let Ochranova. O tom chceme přinést
zprávy příště, dnes zatím o nových varha-
nách a o řadě událostí v našich sborech
během jara.*

*K poučení i k zamyšlení mají sloužit
přednáška o Zinzendorfovi a počátcích
Ochranova, a také o Komenského výchov-
ných snahách a myšlenkách.*

*Začíná letní sezóna, čas dovole-
ných, prázdnin, ve sborech většinou čas
snížených aktivit. Opak platí o koste-
líku v Kořenově, který opět ožil letními
shromážděními a kde se po zinzendorfov-
sku scházejí křesťané nejrůznějších vyzná-
ní, spojení v Kristu.*

*Přeji co možná pokojné léto a Boží
ochranu doma i na cestách.*

váš Jindřich Halama

Děkujeme za podporu pro náš časopis.

Číslo účtu 2900700247/2010

kázání

Když Duch Boží zavěje

Byla nade mnou ruka Hospodinova, a vyvedl mne Hospodin v duchu, a postavil mne uprostřed údolí, kteréž bylo plné kostí. I provedl mne skrze ně vůkol a vůkol, a aj, bylo jich velmi mnoho v tom údolí, a aj, byly velmi suché. I řekl mi: Synu člověčí, mohly-li by ožiti kosti tyto? I řekl jsem: Panovníče Hospodine, ty víš. V tom řekl mi: Prorokuj o těch kostech a rci jim: Kostí suché, slyšte slovo Hospodinovo. Toto praví Panovník Hospodin kostem těmto: Aj, já uvedu do vás ducha, abyste ožily. A dám na vás žily, a učiním, že zroste na vás maso, a otáhnu vás koží; dám, pravím, do vás ducha, abyste ožily, i zvíte, že já jsem Hospodin.

Tedy prorokoval jsem tak, jakž mi rozkázáno bylo. I stal se zvuk, když jsem já prorokoval, a aj, hřmot, když se přibližovaly kosti jedna k druhé. I viděl jsem, a aj, žily a maso na nich se ukázalo, i koží potaženy byly po vrchu, ale ducha žádného nebylo v nich.

I řekl mi: Prorokuj k duchu, prorokuj, synu člověčí, a rci duchu: Takto praví Panovník Hospodin: Ode čtyř větrů příd, duchu, a věj na tyto z mordované, ať oživou. Tedy prorokoval jsem, jakž mi rozkázal. I šel do nich duch, a ožili, a postavili se na nohách svých, zástup velmi veliký.

I řekl mi: Synu člověčí, kosti tyto jsou všecken dům Izraelský. Aj, říkají: Uschly kosti naše, a zhylnula čáka naše, jižť jest po nás. Protož prorokuj a rci jim: Takto praví Panovník Hospodin: Aj, já otevru hroby vaše, a vyvedu vás z hrobů vašich, lidé můj, a uvedu vás do země Izraelské. I zvíte, že já jsem Hospodin, když otevru hroby vaše, a vyvedu vás z hrobů vašich, lidé můj. A dám Ducha svého do vás, abyste ožili, a osadím vás v zemi vaší, i zvíte, že já Hospodin mluvím i činím, dí Hospodin.

(Ez 37,1-14)

Slavíme dnes neděli, tradičně zvanou Trojiční. Neděli, kdy církev slaví Boží dílo, Boží příběh jako dějství, při němž je ve hře aktivita a vztah Otce, Syna, a Ducha. Nechci a nebudu se věnovat dogmatu. Dogma, byť církevní, je vždycky jen lidské vyjádření toho, jak Boží dílo, Boží příběh, to lidskými slovy nepopsatelné, neuchopitelné lidskými škatulkami, přece jen nějak uchopit a pro svou dobu sdělit. Zajímá mne něco jiného, jak aktivita, činy a vztahy Otce, Syna a Ducha potkávají NÁS. Dnes. V našich životních okolnostech, nadějích i beznadějích.

Slavíme letos tuto neděli v době, kdy se jako společnost i jako společenství církve probíráme z izolovanosti a umrtvenosti, do níž nás uzavřela epidemie a její společné zvládání – nezvládání. Z mnoha zkušeností a svědectví lidí blízkých i vzdálených je cítit únavu, ba vyčerpanost. Nejen jako stav zdravotní, ale životní rozpoložení, stav existence.

Naše motivace, chuť pouštět se do věci, řešit úkoly a výzvy jsou přidušené dekou epidemie. Jak moc, na jak dlouho, teprve začínáme společně i každý zvlášť zjišťovat. Mnozí mají pocit, jako by táhli těžkou káru každodenního usilování, služby, nutnosti vyrovnat se s omezeními... Zdravotníci, učitelé, rodiče, děti, živnostníci, každý má tu káru naloženou něčím trochu jiným, ale pocit vyčerpanosti je sdílený. Světlem na konci tunelu zůstává očekávání, že se snad věci konečně vrátí do starých kolejí. A přitom kdesi skrytě hryže otázka: A co když ne? Co když jsme vstoupili do světa, kde rizika a vyčerpávající vykojenosti budou dotírat daleko častěji?

Když se ptáme, kde načerpat motivaci, nové síly, naděje, tu se nám svědectví o podivuhodné aktivitě Otce, Syna a Ducha může stát zdrojem podivuhodně silné životodárné motivace. Zdrojem, odkud lze načerpat, i když sami už nemáme kde brát. Zdrojem, s nímž lze vykročit právě i do okolností nejistých či svíravých, na něž nás nikdo nepřipravil.

Poslouchejte. Povídá se, že když Izraelce vyhnali ze zaslíbené země a přesídlili do Babylona, náрек těch zajatých, ze všech navykklých životních okolností vytržených (jimž se přitom po materiální stránce nevedlo nijak bídne), že ten náрек zněl: uschly kosti naše a zhynula naděje naše. To, čemu jsme věřili, co dávalo našemu životu smysl, to skončilo pohřbeno kdesi v minulosti za námi, na smetišti dějin.

Právě proto vyprávění proroka Ezechiele začíná v údolí, které nejvíc ze všeho připomíná právě to smetiště. Začíná v údolí plném suchých kostí. Přičemž údolí plné rozházených kostí, sluncem vysušených, to je údolí naděje zcela pohřbených. Údolí děsivé prohry, zmaru. Myslet tady na nějaký závan života, to je holé šílenství. Lidé sem nechodí jako se chodí na hřbitov, k úhledným pomníkům. Lidé si takové místo připomenou leda jako hodně odstrašující příklad, jemuž je nejlepší zdaleka se vyhnout. Ezechiele sem jako ve snu přivedl Hospodina. A než si stačil říci, co je to za zlej sen, uslyšel otázku: Lidský synu, mohou tyto kosti ožít? Lze tady ještě čekat život? Lze na takovém smetišti očekávat něco dobrého?

Samozřejmě by teď mělo zaznít NE. Jen blázen může něco čekat na místě sto procentně naplněném rozkladem, zmarem, zánikem. Tady žádné výhonky naděje neklíčí. Jenže, jaká tu zazní odpověď? Panovníku Hospodine – ty víš. Ezechiele takhle odpovídá jako povoláný syn. Lidský syn, který jediný dobře rozumí, oč jde tomu hlasu z nebes. Odpovídá jako ten, který výzvy a otázky Hospodinovy bere vážněji, než vlastní zkušenosti či nářky svého lidu. Odpovídá jako ten, kdo se dal do služby poznání: Ne náš odhad situace – ale Hospodinovo pozvání a výzvy. Ne naše pocity – ale zvěst o tom, co dokáže moc předivná. Ne naděje, pro kterou najdeme nějaké rozumné odůvodnění – ale Boží zaslíbení. Panovníku Hospodine, ty víš.

A pak ten lidský syn slyší: Budeš těmhle suchým kostem kázat. Vyřídíš těmhle „posluchačům“, že Hospodinova životodárná moc ještě zdaleka není vyčerpaná. Hospodin do vás uvede svého Ducha. Proto, kosti suché, vzbudte se!

Ano, když se Hospodin o nás zajímá tak, že dává svého Ducha, to má pak cenu kázat i suchým kostem. Má cenu oslovovat i ty, nad nimiž jsme sami stokrát zlomili hůl. Dokonce i kdybychom jimi byli my sami. Má cenu očekávat i tam, kde na beton víme, že se ničeho nedočkáme. A prorok káže – a kosti se s rachotem skládají dohromady – a pokrývají se šlachami a svaly – a ejhle, už tu místo kostí leží pěkně poskládané figuríny. Ale dech, jako znamení života, dech v nich ještě nebyl.

Zázrak s poloviční účinností? Ne, protože obživující dary ještě nejsou u konce. Teprve teď jeho slovu, slovu tohoto povolaného lidského syna, svěruje Hospodin svého Ducha, Ducha života, Ducha naděje. A prorok káže, a jako vichr ze všech světových stran ten dech života přijde. A ejhle, místo smetiště, kde se válely poházené suché kosti, tu najednou stojí převelice akceschopné mužstvo. (Přičemž to neplatí jen o mužích.)

Krásně si na tomhle vypravování můžeme ozřejmit, nač bibličtí vypravěči myslí, když vyprávějí o Božím duchu. Jako by to byl osvěžující závan doprostřed mrtvolného parna, záchvěv života uprostřed ubezdušujícího umírání. Jako vichr svobody přichází a zmocňuje tento duch svědky Boží, kteří mají vysvobodit lid Izraelský z nepřátelské poroby. Jako dech pravdy přichází, když všichni začali nasávat lež a klam. Jako silný závan naděje přichází, když Boží lid balí kufry a háže flintu do žita. Jako dech ochotnosti a nové síly zavane, když se ze sebe snažíme vydolovat nějakou aktivitu, a zjišťujeme, že není kde brát.

Tohle všechno má na mysli i evangelista Jan, když do svého vyprávění o setkání Vzkříšeného Krista s učedníky zařadil i onu zvláštní historku: jak se Vzkříšený překvapivě postavil zrovna doprostřed zamčeného společenství učedníků – obdařil ustrašené pokojem – vzbudil v nich radost – poslal je do světa... – a pak na ně dechl a řekl: Přijměte Ducha svatého. Doslova tam stojí zadul na ně. Zadul na ně, tak jako když Ezechiél volal do akce vichr života, aby obživil suché kosti. Zadul na ně, aby ožili nadějí, a rozběhli se do světa jako svědkové. Svědkové života, který nepřemůže ani smrt. Tímto dechem dal Vzkříšený Pán povstat a dává povstávat své církvi. Tímto dechem ožíváme.

Proto s takovou důvěrou můžeme volat: Přijď již, přijď Duchu stvořiteli. Když se najde lidský Syn, ochotný dát se do služby zájmu Otce nebeského o nás lidi, když se tomuhle povolání bez výhrad otevře, vane přitom dřív či později i Duch. Boží dech nového života. Nového života tam, kde pro něj nebylo šance. Kde tohle vichrování hledat? Kde ho čekat, odkud na nás fouká dech života? Přichází skrze zvěst slova. A ke slovu, do akce se dostává skrze slova příběhů Boha Izraele a Otce Ježíše Krista. Nečekejme tedy na nějaké náboženské tornádo, vichřici zázraků či sezónní kostelové smrště. Stačí naslouchat příběhům svědků Hospodinových, příběhům v nichž hraje hlavní roli Syn, a naslouchat s oním: Panovníku Hospodine, ty víš. Přiznat, že zdaleka nejsme frajeři, kteří všechno zvládnou. Přiznat, že na nás často padá rozpoložení suchých kostí.

A především, naslouchat hlasu svědků Boha Izraele a svědků Vzkříšeného Krista jako závanu naděje, jako větru svobody. Pak poznáme, že Hospodinovo dílo není dílo hřbitovní, dílo k pohřbení, ale dílo obživení a nových začátků. I pro nás. Pak poznáme, že rozhodující není, jestli jsme ve formě jako nadupaní borci, anebo marně lapáme po dechu. Pak poznáme, že od Hospodina smíme očekávat novou budoucnost i tehdy, když nám okolnosti i naše odhady situace velí už všechno zabalit. Tohle všechno smíme čekat, když nasloucháme hlasu biblických svědků. Nikoli jako vypravěčům oposlouchaných zaprášených historek, ale jako neskladnému a provokujícímu svědectví. Svědectví o životě vysvobozeném právě i zpod deky frustrací, ztráty motivace, úzkosti a nekonečné únavy. Když duch Vzkříšeného, duch prorockých písní a slov, dech evangelia zavěje, vstane z mrtvých naděje. Pak i v našem postcovidovém údolí probudí se mrtvolu.

AMEN.

(Tomáš Trusina – kázání na Trojiční neděli 2021 u Salvátora)

dějiny

1572 – Bartolomějská noc (23.-24. 8.)

Když si 18. srpna 1572 vzal Jindřich Navarský, vedoucí postava Hugenotů (francouzských kalvinistů), Markétu z Valois, nejmladší sestru francouzského krále Karla IX., oddaného katolíka, chtěli v tom mnozí vidět znamení smíření mezi oběma bojujícími stranami. Takzvané hugenotské války totiž trvaly již od roku 1562. Hugenotům šlo jednak o uznání náboženské svobody, jednak o svobody občanské a tedy i politický vliv. Tomu konzervativní katolická strana striktně odpírala a výsledkem byly opakované boje mezi protestanty a katolíky.

Že se zmíněným sňatkem zřejmě problém nevyřeší, bylo vidět i při samotné svatbě. Konala se v katolickém kostele při mši, kterou ale ženich pokládal za modloslužbu a čekal před kostelem, až nadejde chvíle sňatku samého, aby přišel, řekl své ano a zase odešel. Nevěsta pak ho nechtěla ani za nic, podle pramenů ano nikdy neřekla, jen její bratr ji donutil kývnout.

Podoba podivného sňatku je však historicky zanedbatelnou perličkou v porovnání s tím, co následovalo. Obavy z toho, že by protestanté mohli získat vliv u dvora, vedly katolickou stranu k přípravě brutálního spiknutí a rozpoutání vraždění protes-

tantů s počátkem v noci ze 23. na 24. srpna. Spolehlivé počty mrtvých nebyly nikdy zjištěny, údaje se značně liší, ale je jisto, že již první den byly oběti tisíce, v dalších dnech a týdnech (až do října) jich v různých městech a na různých místech stále přibývalo, takže se údaj o desetitisících obětí jeví celkem pravděpodobně.

Tato sice hrozná a krvavá, ale přece jen pouhá epizoda z válčení mezi katolíky a protestanty ve Francii (války ukončil teprve tzv. Nantský edikt 1598) se ovšem stala podnětem k zesílení politizaci náboženských sporů a vytváření protestantských a katolických společenství v mezinárodním měřítku, což rozhodně přispívalo ke zrání budoucího celoevropského konfliktu – Třicetileté války.

Mimochodem, Nantský edikt vydal právě Jindřich Navarský, který byl brzy po svatbě nucen přestoupit ke katolictví, po čase se vrátil k protestantismu a roku 1589 se stal francouzským králem Jindřichem IV. Edikt už vydal zase jako katolík, jímž se poněkolkáté stal 1593. Náboženství prostě mělo politický význam a záleželo na situaci, které bylo právě výhodné.

Rovnoprávnost protestantů trvala skoro sto let, než ji 1675 zrušil Ludvík XIV. a prohlásil protestantismus za ilegální. Fakt, že dnešní Francie je a chce být přísně laickým státem, kde náboženství nejen nehraje, ale nemá hrát žádnou roli (příkladem může být zákaz náboženských symbolů ve školách a na veřejných místech), má určitě nemalou část kořenů právě v dlouhých obdobích náboženského násilí.

Od oné neblahé události uplyne letos v létě 450 let a souvislost s českou reformací není nějak výrazná. Zatímco se toto dělo ve Francii, u nás se pracovalo na České konfesi (1575), která sjednotila české evangelíky a vedla k vytvoření sice provizorního, ale po více než 30 let fungujícího uspořádání, kde sice napětí a střety byly na denním pořádku, ale přece jenom to umožňovalo i Jednotě žít poměrně klidně vedle katolíků a utrakvistů.

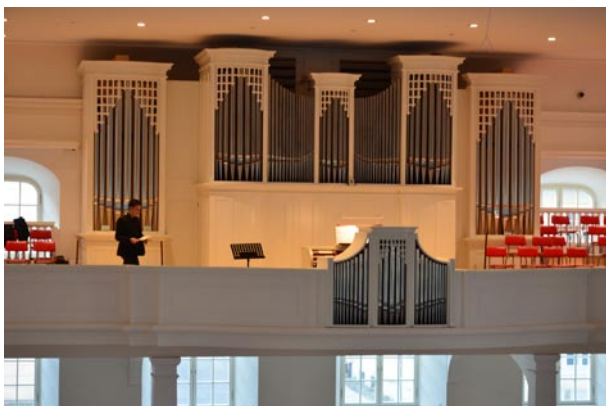
red

unitas fratrum

Ochranov – obnovená modlitebna a varhany

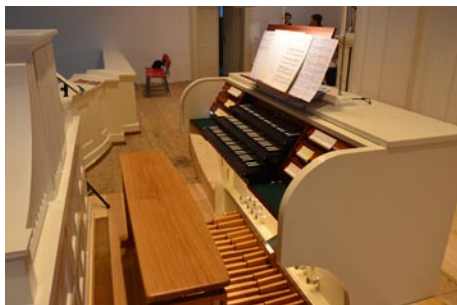
V pátek 13. května, tedy měsíc před chystanou hlavní oslavou 300. výročí založení Ochranova, byly dány slavnostně do užívání varhany. Znalci Ochranova se mohou podívat, proč nové varhany, když přece v modlitebně varhany vždycky byly, kam až naše paměť sahá.

Pokud by naše paměť sahala před rok 1957, v modlitebně však žádné varhany nebyly. Ty předválečné, z roku 1907, shořely na konci války při požáru Ochranova. Obnovená modlitebna byla nejprve roky bez varhan, prostředky byly potřeba naléhavěji na obnovu jiných věcí. A tak dostala ochranovská modlitebna nové varhany až roku 1957, od drážďanské firmy Schuster. A byly menší, než ty původní, peněz nebylo zase tak moc.

Je zajímavé sledovat, jak vlastně nové varhany procházely znovu a znovu opravami a renovacemi. V té době se ještě vyráběla řada součástí varhan tradičním způsobem, v letech po válce však nebyl materiál ani zdaleka tak kvalitní jako kdysi, a navíc se hledala méně nákladná řešení. Výsledkem bylo, že se každou chvíli něco nouzově opravovalo, jak to známe ze starých harmonií. Ve varhanách přibývalo drátků a gumiček, které nahrazovaly pochroumané originální součástky. Přes několik menších i větších oprav dožily varhany extrémně suché léto 2003, kdy dřevěné části zapracovaly natolik, že vzduch putoval cestami nezamýšlenými a nežádoucími. Oprava, jak bylo už tehdy zjištěno, by vyžadovala rozebrat celé varhany a mnoho součástí vyrobít nově.

K tomu začaly směřovat všechny přípravy a spojila se s tím ještě jedna zásadní změna. Původní ochranovské varhany měly komornější, měkčí zvuk, než obvyklé varhany pro luterské kostely. 1957 však byly instalovány právě takovéto robustní varhany, které měly jen omezené možnosti hrát tiše a jemně. Typický ochranovský zvuk varhan se vyvinul paradoxně ve Spojených státech, kam 1748 emigroval berthelsdorfský rodák David Tannenber. Vyučil se u varhanáře v Bethlehemu a posta-

vil v dalších desetiletích přes 40 varhan, zčásti ve sborech Jednoty. Varhany pro sbory Jednoty měly zřetelně jiný zvuk než ty, které stavěl pro luterské kostely. Devět nástrojů se dochovalo do dneška a ty se staly vzorem pro novou část ochranovských varhan.

Varhany byly kompletně rozebrány a odvezeny do Budyšina, kde je pře-

stavěla firma Eule. O tom jsme informovali před časem (NBL 2019/3) a letos na jaře se vrátily do obnovené modlitebny ve zcela nové podobě. Mají nyní tři manuály (dříve dva) a především přes 500 nových píšťal a 11 rejstříků „ochranovského“ zvuku (kromě řady dalších změn zajímavých pro varhaníky). Slavnostním koncertem byly tedy 13. května dány do pravidelného užívání sboru. Varhanář při té příležitosti upozornil, že varhany jsou zvláštní nástroj, svým způsobem živý, jsou stavěny právě pro jeden určitý prostor a musejí si na sebe (varhany a prostor) zvyknout, sžít se, což nějaký čas potrvá. Nebude chybou občas do Ochranova zajet a podívat se, jak si na sebe modlitebna a varhany zvykají.

J. Halama

Zinzendorf a osada Herrnhut

Na berthelsdorfském panství hraběte Mikuláše Ludvíka Zinzendorfa vzniklo společenství, které dostalo 13. května 1727 označení Jednota bratrská (Brüdergemeine). Ačkoli Zinzendorf sám teologii nestudoval, svým přímým i nepřímým vlivem toto společenství po celý život ovlivňoval a ovlivňuje je i po své smrti.

Chci se v tomto článku pokusit prozkoumat vzájemný vztah mezi Zinzendorfem a první generací obyvatel osady Herrnhut. Ukázat, jaké teologické postoje a názory měl Zinzendorf a jak se promítly do nové osady, která vznikla na jeho panství, a jaká v ní platila pravidla.

Zinzendorf

Nikolaus Ludwig von Zinzendorf se narodil 26. května 1700 v saské šlechtické rodině. Jeho matka se hlásila k hallskému pietismu. Když Zinzendorfovův otec krátce po narození syna zemřel, matka se znovu vdala a odstěhovala se do Berlína. Výchovu malého Mikuláše dostala na starost jeho babička, Henriette Katharina von Gersdorff, která vedla rozsáhlou korespondenci s pietisty Spennerem a Franckem, měla s nimi přátelský vztah a přispívala na jejich činnost.

Kromě toho však respektovala ortodoxní luterství, studovala i spiritualismus, Jakoba Böhme i radikální pietisty (např. mystický pietista Hochmann von Hochenau). Meyer ji pokládá za prostředníka mezi ortodoxním luterstvím a pietisty, i mezi různými pietistickými skupinami.

Pietismus bylo obnovené hnutí vzniklé v luterství, které se od 17. století šířilo po severní a střední Evropě i do Británie. Za cíl si kladlo prohloubení a zvnitřnění víry, menší důraz na formulovaná vyznání a větší důraz na náboženskou zkušenost jednotlivce, na osobní zbožné citění. Byla to do značné míry reakce na ortodoxní dogmatické poučky v luterství, na chladnou racionalitu a mechanický deismus (Bůh existuje, ale do dění ve světě nezasahuje).

Pietisté vytvářeli malé skupinky zapálených křesťanů (takzvané konventikly), kteří pěstovali svou zbožnost mimo veřejná shromáždění a usilovali o duchovní

probuzení. Pietistické hnutí nebylo jednotné. Některé jeho skupiny neuznávaly společenské rozdíly, tedy ani vyhrazená místa v kostelních lavicích, jiné vytvářely oddělené komunity, které se izolovaly od světa. Některé se angažovaly ve školství a v dobročinných spolcích. Proti jejich snahám existovala opozice hlavně ze strany oficiální luterské církve. Jejich sklon oddělovat se od pravidelných bohoslužeb byl vnímán jako nebezpečí sektářství.

Za zakladatele pietismu je považován Philip Jakob Spener (který byl mimo jiné Zinzendorfovým kmotrem). Roku 1678 vydal knihu *Pia desideria* (Zbožná přání), v níž kladl důraz na zbožné srdce a na osobně prožívanou víru. Ze zbožného srdce měl vycházet křesťanský mravní život. Proto se měly vytvářet kroužky zbožných jednotlivců, kteří si budou navzájem blízcí.

Požadoval také ukončení dogmatických sporů a respektování odlišných teologických názorů. Jeho myšlenkami se inspirovala řada teologů a vzniklo z nich několik proudů pietismu. Snad nejznámější je pietismus hallský, který ovlivňoval rozsáhlé území. Jeho zakladatelem byl August Hermann Francke. On sám zažil jako student vnitřní zápas, který trval řadu dní a vyústil v duchovní obrácení. Jeho názory byly touto zkušeností ovlivněny, takže kladl důraz na obrácení, osobní zbožnost a praktický život. K uskutečňování svých myšlenek založil roku 1695 v Halle školu pro chudé děti, sirotčinec a později latinskou školu a pedagogium pro výchovu mladých šlechticů. Jeho dílo se dařilo, byly založeny další sirotčince, učitelský seminář i nemocnice. V nakladatelství a knihkupectví, které bylo součástí jeho ústavů, se tiskly také evangelické knihy pro české země.

Zinzendorf měl soukromého učitele, jak bylo ve šlechtických kruzích běžné. Jeho učitel se také hlásil k hallskému pietismu a není tedy překvapivé, že jako desiletý byl Zinzendorf poslán na školu do Halle. Francke kladl velký důraz na misii, čtení při jídle byly často misijní zprávy a Zinzendorfa misie mezi pohany zaujala. Stejně zaujat byl kázáními, jejich způsobem a úrovní. Během studia pojal myšlenku vytvářet malé skupiny zapálených křesťanů v rámci širšího společenství sboru. Tyto skupinky se soustředily na modlitby a svědectví, setkávaly se v ústraní, např. ve studentských pokojích. Tyto skupinky měly být společenstvím soustředěným na službu Kristu, nazývaly se *societas*, v centru jejich pozornosti byl Spasitel a cílem bylo sloužit rozšiřování Božího království.

Po skončení školy Zinzendorf nastoupil na univerzitu ve Wittenbergu, která byla považována za centrum ortodoxního luterství. Z rozhodnutí svého strýce, který byl zbožný a ortodoxní luterán, i kvůli panujícím dobovým představám, podle nichž nebylo vhodné, aby šlechtic vykonával duchovní povolání, nestudoval na univerzitě teologii, ale právo. Přání rodiny bylo, aby se Zinzendorf připravil na diplomatickou službu nebo na politickou dráhu. V prostředí univerzity narážel na zkrácené představy o hallském pietismu, který se snažil obhajovat a překonávat příkop mezi luter-

skou ortodoxií a hallským pietismem. O hallském pietismu napsal traktáty a text o Franckeho chápání modlitby přeložil do francouzštiny.

V době jeho studia na universitě, v roce 1718, vzniklo společenství hořčičného zrna, které se vyvinulo na základě rozsáhlé korespondence mezi členy society z Halle, mezi nimiž byl i Friedrich von Wattewille. Spolek si vytvořil stanovy a zásady, které vyjadřovaly dohodu mezi podobně smýšlejícími křesťany. Členové se zavázali k věrnosti Ježíšovu učení, odmítali světské zábavy (tanec) a hazard a chtěli pracovat pro misií mezi pohany a židy. Existence tohoto společenství se stala veřejně známou až po smrti jednoho člena bratrstva téměř o 20 let později.

Po skončení studia cestoval Zinzendorf rok po Evropě, navštívil mimo jiné Holandsko a Paříž a seznámil se s křesťany mimo luterství. V Utrechtu se setkal s reformovanými, s anglikány a mennonity, účastnil se i bohoslužeb arménské církve. V Paříži se setkal s kardinálem de Noailles, jansenistou, s nímž ho spojilo celoživotní přátelství. Jansenismus byl směr, který v katolické církvi vznikl z myšlenek biskupa Cornelia Jansena, který byl zastáncem učení Aurelia Augustina a přijal i některé reformační důrazy (učení o předurčení podle Kalvína). Pro evangelíky byl důležitý důraz na vřelý osobní vztah k bibli a na mravní život. Katolická církev tento směr zavrhl a prohlásila za heretický.

Roku 1722 se Zinzendorf vrátil do Saska a nastoupil do služeb saského kurfiřta v Drážďanech jako právník. Součástí jeho služební přísahy bylo i přijetí Formule svornosti, základního dokumentu ortodoxního luterství, za což si vysloužil od radikálních pietistů kritiku. Hned po svém příchodu založil Zinzendorf v Drážďanech kroužek, konventikl, který se scházel v neděli odpoledne k vlastním bohoslužbám v jeho bytě. Nechtěli se oddělovat od oficiální církve, jen pěstovat intenzivnější zbožnost a osobní evangelizaci. Zpočátku proti tomuto shromáždění nebyly námitky, protože místní farář se z Zinzendorfem znal z univerzity. Po změně faráře však bylo 1726 takové scházení zakázáno.

Hned v roce 1722 koupil Zinzendorf panství Berthelsdorf s místní farností (luterskou, ale existující již od r. 1346) a povolal sem za faráře svého přítele ze školy v Halle. Johann Andreas Rothe byl pietisticky orientovaný luterán a Zinzendorf doufal, že zde bude moci uplatnit své představy o církvi. Založil na svém panství záhy sirotčinec a zkusil založit i školu, ta však musela být kvůli finančním problémům zakrátko zase zavřena.

Zinzendorf neměl formálně žádné teologické vzdělání, jeho myšlenky a postoje byly utvářeny v prostředí luterské církve a jejích proudů. Hlavním zdrojem jeho názorů a postojů bylo luterské učení s některými důrazy hallského pietismu. Například myšlenku nutného obrácení, jak ji prosazoval Francke, Zinzendorf odmítal. Poté, co byl Zinzendorf ordinován na biskupa, se jeho vztahy s Franckem zhoršily a zesílilo vzájemné vymezování mezi Herrnhutem, luterány a pietisty. Zinzendorf sám odmítal uvažovat denominačně a jediným kritériem pro něj byl vztah k Ježíši

Kristu. Mělo to kořeny v radikálním pietismu, odmítajícím konfesijní křesťanství. Zinzendorf se klonil k „filadelfskému“ pojetí křesťanství, vytvořenému na základě alegorického výkladu sedmi listů sborům z Janova Zjevení. Každý list v tomto pojetí představoval jednu epochu, doba po reformaci byla označována jako doba Sard (Zj 3,1-6) a po ní má nastoupit doba filadelfská, kdy se právě Boží děti, věrné Božímu slovu, oddělí od ostatních, spojeny mystickou láskou k Ježíšovi a vzájemnou bratrskou láskou. Toto pojetí křesťanství zažil Zinzendorf i v Ebersdorfu, odkud pocházela jeho první žena, Erdmuth Dorothea.

To se projevilo v Zinzendorfově učení o církvi, jehož základem byl osobní vztah věřících ke Kristu a vzájemné pouto mezi všemi křesťany. Ve věroučných formulacích se mohou křesťané lišit, zásadní je postavení člověka před Bohem na základě nikoli vlastní dokonalosti, ale Kristových zásluh. Podstatou víry je prožitek a zkušenost, ne přesná věroučná formulace. Křesťané z různých denominací se mohou sjednotit na základě bratrské lásky, ne na základě konfesní shody.

Osada Herrnhut

Jak jsme již řekli, Zinzendorf koupil panství Berthelsdorf, na němž vznikla nová osada, v roce 1722. Hlavní zásluhu na jejím založení měl moravský exulant Christian David. Narodil se asi v roce 1692 na Moravě v Ženklavě, vyrůstal jako katolík, vyučil se tesařem a jako tovaryš vandroval po Německu, kde se setkával s místními luterány. Za nějaký čas se rozhodl přestoupit k luterství, ačkoli to bylo zakázáno. Ani německé luterství však jej neuspokojilo. Když se dostal do města Görlitz (Zhořelec), setkal se tu s pietistickým důrazem na pokání a s horlivou snahou dát všechno do služby Bohu. Prožil obrácení a stal se pietistou.

O své nové zkušenosti se rozhodl mluvit se svými známými na Moravě, kam chodil a čítal s nimi zakázané knihy. Jako luterán na Moravě zůstat nemohl, chodíval sem hlavně v zimě. Pod jeho vlivem se několik rodin rozhodlo emigrovat a Christian David jim slíbil, že jim pomůže najít vhodné místo v Lužici. Tyto rodiny se musely vzdát všeho, aby mohly najít náboženskou svobodu, i emigrace byla zakázána a za pokus o ni byly těžké tresty.

O hraběti Zinzendorfovi se Christian David dozvěděl ve Zhořelci, od faráře Johanna Andrease Rotheho, který v té době působil jako učitel v jedné šlechtické rodině. Christian David se s Zinzendorfem setkal již 1721 v Drážďanech. Nyní získal od hraběte povolení, aby se malá skupina moravských exulantů mohla usadit právě na panství Berthelsdorf. Místní hospodářský správce jim vyhradil místo pod vrchem Hutberg. Mezi prvními sem dorazily rodiny Neisserových, Augustina a Jakuba. První strom na stavbu obydlí byl poražen 17. června 1722 a začala vznikat osada, která dostala jméno Herrnhut, Ochránov. Byla to zpočátku malá řemeslnická osada, kterou chtěl Zinzendorf uspořádat podle hallského vzoru, jako církvíčku v církvi (*ecclesiola in ecclesia*), jako malé domácí společenství.

Během pěti let se Herrnhut rozrostl na 300 obyvatel, přičemž polovina z nich pocházela z Moravy. V té době bylo v osadě 23 domů. Vedle emigrantů z Čech a Moravy, kteří přicházeli kvůli náboženské svobodě, sem přicházeli i pietisté různého zaměření. Jednotlivé skupiny si přinášely své tradice a zvyky, např. moravští exulanti si přinesli tradici laických úřadů, pro něž se inspirovali v rané církvi. Zavedli si úřady jako představený, vedoucí či učitel, přičemž každé pohlaví mělo úřady odděleně, tedy i učitelky, pomocnice, představené. Úřady se přidělovaly na základě losu a dělily se rovnoměrně mezi členy berthelsdorfské farnosti a nové osady.

Postupně se však hromadily problémy, které se nedařilo vyřešit. Hlavním problémem bylo, že farář Rothe požadoval, aby se v osadě uplatňovala praxe luterské církve, což bylo emigrantům z Čech cizí a neznámé. Problémem byly bohaté luterské liturgické formy, zatímco emigranti byli zvyklí z tajných shromáždění na maximální prostotu, spor se rozvinul nad zpovědi, protože emigranti upřednostňovali společnou zpověď oproti individuální zpovědi v luterství a při večeři Páně nechtěli oplatky, ale kvašený chléb. Rostla proto kritika faráře Rotheho, ale i Zinzendorfa, jako majitele panství. Moravští exulanti chodili sice do kostela, ale nechodili k večeři Páně a měli po domech vlastní shromáždění. Z toho plynulo obviňování Herrnhutu ze šíření sektářských myšlenek ze strany okolních panstev (kromě toho, že jim Herrnhut odváděl lidi).

Christian David, který byl ovlivněn radikálním pietismem, jak jsme již řekli, se oddělil od osady a postavil si vlastní dům mimo ni. Několik rodin se odstěhovalo. Situace si vynutila nové rozdělení kompetencí. Farář Rothe se soustředil nadále na svou roli faráře v Berthelsdorfu, s Zinzendorfovou podporou, a v Herrnhutu začal působit jako pomocný kazatel a katecheta sám Zinzendorf, který v roce 1727 odešel ze služby u dvora v Drážďanech a přestěhoval se na své panství.

To na čas situaci uklidnilo, zvláště když Zinzendorf vydal z titulu své moci základní pravidla života v obci. Při jejich tvorbě vycházel z hornolužické ústavy a zemských zákonů v Sasku, během práce se seznámil také s latinskou verzí Komenského *Řádu Jednoty* (*Ratio disciplinae*). Na přípravě pravidel se s ním podíleli farář Rothe, předseda soudu Christian Gotthelf Marche a Christian David. 12. května 1727 vydal Zinzendorf dva dokumenty: Vrchnostenské příkazy a zákazy (*Herrschaftlichen Geboten und Verboten*) pro život obce a Bratrský spolek a samospráva (*Brüderlicher Verein und Willkür*) pro život náboženský. Říkalo se jim i herrnhutská ústava.

Pravidla pro život obce musel podepsat každý obyvatel osady. Zajišťovala jim trvalé osvobození z nevolnictví (i dalším generacím), členem společenství se podle statutu mohl stát každý, „kdo stojí v trvalé lásce se všemi bratřími a božími dětmi ve všech náboženstvích (konfesích)“. Cizinci se mohli volně stěhovat, pokud nebyli vázáni nevolnickým slibem a neměli dluhy. Obyvatelé byli podřízeni vrchnosti, majitelé panství, zemské vládě a také místní samosprávě, která byla v rukou zvolených starších. Ti se setkávali vždy v neděli odpoledne a jejich rozhodnutí byla oznámena v pondělí ráno.

Konference starších se starala o stav domů, ulic, cest a studní, obchodu a živností, o daně, lékařskou péči a sociální věci. Platilo pravidlo „každý obyvatel Herrnhutu má pracovat a jíst svůj vlastní chléb“. Kdo byl starý, nemocný, nebo nezpůsobilý k práci, společenství ho mělo živit. Byly zakázány bouřlivé oslavy a tancování, ve vztahu k Berthelsdorfu platilo pravidlo nepůsobit konflikty, ale společně žít v lásce a moudrosti.

Konflikty, které ve společenství vznikaly, byly řešeny pomocí vlastních soudů, jenom v těžkých případech se obraceli na světské soudy. To byla starost nejprve konference starších, od r. 1729 kolegia soudců (mimo smírčích soudců) a od roku 1734 bratrského soudu, který posuzoval záležitosti duchovní i světské.

Pravidla duchovního života měla 42 článků, stanovících, že členem společenství je ten, kdo věří, že před Bohem ob stojí jen na základě oběti Ježíše Krista, ne na základě vlastní dokonalosti. Cílem bylo stát se společenstvím poutníků následujících Ježíše. Společenský život se měl organizovat podle vzoru prvního společenství, v bratrské lásce a křesťanské svobodě.

Druhý bod stanovil, že Herrnhut a jeho stálí obyvatelé mají žít v trvalé lásce se všemi bratřími a Božími dětmi ve všech křesťanských konfesích a denominacích, nedržet žádné předsudky a nejednat nebratrsky ani proti jinak smýšlejícím. Funkci učitele měl berthelsdorfský farář Rothe, Zinzendorf byl představeným. Platilo však pravidlo, že moc se směla použít jedině pro blaho společenství. Pravidla náboženského života byla na rozdíl od pravidel obce dobrovolná, po událostech 13. srpna 1727 však je podepsali všichni obyvatelé osady.

Oboje pravidla byla slavnostně vyhlášena 12. května 1727. Na znamení, že je bude dodržovat, podal každý hraběti ruku. Nová pravidla byla utvrzena volbou dvanácti starších, kteří měli na starost samosprávu osady. Úřad staršího byl úřad duchovní, nesměl ho vykonávat šlechtic ani člověk vysokoškolsky vzdělaný. Mezi prvními staršími byli rukodělní řemeslníci, jako nožíř a hrnčíř. Čtyři z nich byli 20. května vybráni losem za vrchní starší, později měl funkci vrchního staršího jen jeden člověk.

Po vydání pravidel se situace začala stabilizovat, i vztah mezi novou osadou a farností v Berthelsdorfu se postupně vyjasňoval. 13. srpna 1727 byla slavena společná večeře Páně, při níž, jak popisovali účastníci, zažili přítomnost Ducha svatého. Tato událost dostala ozději název „Berthelsdorfský zázrak“, nebo také „nové Letnice“. V Jednotě je považován za den smíření a nového počátku, vzniku společenství, které se po řadě zápasů zformovalo jako „Unitas fratrum“, či Jednota bratrská (Brüdergemeine).

Uspořádání obce

Společný zážitek a vydaná pravidla společného života vedly k tomu, že se společenství postupně sjednotilo a vznikla unikátní kombinace náboženské obce a hos-

podářského společenství. Lidé v osadě spolu pracovali i chodili do shromáždění, byli společenstvím občansky i nábožensky. Taková společenství postupně vznikala buď jako jako obce (Ortsgemeine), nebo jako městské části (Stadtgemeinde). Toto pojetí se ujalo a na stejném principu byly organizovány nové osady např. na ostrově sv. Tomáše, ve Švýcarsku, Holandsku, Dánsku, ve Skandinávii a v Pobaltí.

Spojení práce a víry vedlo k vytváření vnitřních pravidel, obsahujících občanské i náboženské povinnosti vůči místnímu společenství. Prakticky byly všechny osoby rozděleny do spolků, později nazvaných „chóry“. Vedle duchovních úřadů známých z prvotní církve (diakon, presbyter a biskup) byly zavedeny nové úřady, které měla na starost konference starších. Výběr těch, kdo měli vykonávat duchovní dohled, byl veden obdarováním (charismaty), nikoli sociálním postavením.

Podle pokročilosti ve víře byli lidé rozděleni na skupiny (nejprve „Bande“), jedna skupina měla zpravidla osm až deset členů, někdy i více. Muži a ženy byli organizováni odděleně. Skupiny se scházely jednou týdně a každá měla svého vedoucího či vedoucí. Ti měli odpovědnost za pastýřskou péči. Všichni vedoucí se jednou týdně scházeli s Zinzendorfem na poradě. Kolem roku 1730 bylo takových skupin třicet.

Pro lepší organizaci společenství byly pro jednotlivé věkové skupiny zřízeny domy. Dům svobodných bratří vznikl 1728. Žili a pracovali v něm svobodní muži, provozovali řemesla a vzdělávali chlapce. Dům svobodných sester pod vedením Anny Nitschmannové vznikl o dva roky později.

Do roku 1740 vznikl celý systém „chórů“, v němž bylo společenství rozděleno podle věku, pohlaví a rodinné situace. Existoval chór malých dětí, chlapců, děvčat, mladých mužů, mladých žen, chór manželský (odděleně vdané ženy a ženatí muži), chór vdov a vdovců. V rámci chóru se ještě mohly vytvářet skupiny, např. ženy s malými dětmi, vdané starší ženy... To umožňovalo speciální pastorační skupiny. V čele každého chóru stál starší nebo vedoucí, a to pro duchovní i hospodářské věci. Členové společenství tak vyrůstali pod stálým vedením konkrétních osob. Děti od 18 měsíců byly vychovávány ve společných domech (obdoba jeslí či školy), ve věku mezi 12 a 17 lety se připojily ke svobodným sestřám nebo bratrům, kde se učily řemeslům. Po uzavření manželství se mohli osamostatnit, nebo se připojit k manželskému chóru.

V osadě platila církevní kázeň, jejíž formy se Zinzendorf stále snažil přizpůsobovat, upravovat řády a pravidla mravního života, pastýřskou péči v chórech, přípravu k večeři Páně... Všechno mělo sloužit vzájemnému růstu, lidí i společenství. Kázeň měla mít preventivní i léčebné účinky. Byla strukturována tradičně do tří kroků, nejprve vyznání viny, potom zármutek nad nedobrym skutkem, konečně pokání a přijetí trestu.

Vytvořili si i vlastní liturgii a některé svátky, z praxe prvotní církve obnovili umývání nohou a hody lásky (*agape*), které se konaly při společných oslavách významných událostí. Zavedeny byly zpěvní hodiny (*Singstunde*), kde se k určitému téma-

tu vybíraly písně či jejich části. Probíhala pravidelná modlitební stráž, kdy se stále někdo modlil za práci církve, přičemž vycházeli z potřeb práce v různých částech světa, jak je přinášely zprávy z misíí.

Roku 1728 se začala používat Hesla, citáty z Písma na každý den. Zinzendorf spolu se staršími vytvořili tuto sbírku tak, že vždy jeden starší vylosoval verš na další den. Od roku 1731 byla Hesla vydávána jako knížka, kde byl na každý den roku jeden starozákonní a jeden novozákonní verš. To je tradice trvající dodnes.

Specifickým rysem byla praxe losu, který byl prostředkem, jak potvrdit důležitá rozhodnutí, např. o uzavření manželství nebo o nastoupení misijní cesty. Los měl vždy tři možné výsledky, kladný, záporný, nebo ponechání věci otevřené.

Závěr

Zinzendorf, přestože neměl formální teologické vzdělání, měl mimořádný zájem o podobu církve a o život víry. Jeho původní postoj byl formován luterstvím a kontakty s různými podobami pietismu. Jako šlechtic a majitel panství měl jedinečnou možnost pokusit se své představy o pravém křesťanském společenství uskutečnit.

Místem, kde se tyto představy formovaly a dále utvářely, bylo jeho berthelsdorfské panství a zvláště nová osada Herrnhut, založená moravskými exulanty. Moravští exulanti přinesli s sebou své teologické tradice a zvyky, které vedly ke konfliktům a neshodám s německými skupinami, které se tam též usadily. Zinzendorf, aby upokojil situaci, se seznámil s Komenského spisem Řád jednoty a vypracoval pravidla, kterými se malá komunita v Herrnhutu řídila. Úspěšnost tohoto uspořádání vedla k tomu, že se na podobném principu začaly budovat nové osady. Tento typ společného křesťanského života dostal název *Ortsgemeinde*. Vzniklo společenství, které bylo jednotné hospodářsky a politicky, ale i ve víře.

Zinzendorf od začátku inspiroval členy společenství, aby konali rozsáhlou misijní činnost. Protože v prvních generacích byli nejsilnější složkou Moravané, dostalo bratrské společenství (Brüdergemeinde) všude po světě jméno „moravská církev“ (Moravian Church, Iglesia Morava). Již roku 1739 existovala tato církev kromě Evropy i na Západovýchodních ostrovech, v Georgii, v Surinamu, v Grónsku a Jižní Africe. Jako společné jméno pro všechny části přijal generální synod v roce 1957 usnesení, že se bude používat starý bratrský název *Unitas fratrum*, tedy Jednota bratrská.

(přednáška Aleny Vantové při Dnu misijní provincie, o němž jsme psali v č. 1)

náš seniorát

Ordinace v Rovensku

V neděli 24. dubna se rovenská modlitebna po dlouhé době naplnila nad svou kapacitu, lidé stáli ve dveřích i v chodbě. Radostnou událostí, která přivedla do Rovenska sestry a bratry ze řady sborů, z vedení ČCE i ze zahraničí, byla ordinace a konsekrace, tedy událostí, které nejsou v Ochranovském seniorátě právě časté.

Od poslední ordinace uběhla již řada let a ordinace bratra Matouše Jalušky byla tedy mimořádnou událostí. Bratr Matouš Jaluška vystudoval teologii, jeho první profesí však je česká literatura a komparatistika, čímž se zabývá na Filozofické fakultě UK. Svou dobrovolnou práci ve sboru a v seniorátě, kterou už léta vykonává, se rozhodl oficiálně potvrdit podle církevních řádů a složil proto zkoušky pro výpomocné kazatele před Synodní radou ČCE.

Byl tedy ordinován synodním seniorem bratrem Pavlem Pokorným jako výpomocný kazatel, což znamená, že má plné právo sloužit kázáním a svátostmi všude, kde jej o to řádný správce sboru požádá. Zároveň však byla jeho ordinace z hlediska Obnovené Jednoty ordinací diakonskou, kterou mu udělil bratr biskup Frieder Waas z Ochranova. Oprávnění k službě se tedy vztahuje nejen na náš seniorát a ČCE, ale také na zahraniční Obnovenou jednotu.

Konsekrace – tedy druhý stupeň bratrské ordinace, neproběhla v našich sborech již přes 20 let. Nyní ji přijala a tudíž se stala presbyterkou Obnovené Jednoty sestra Eva Šormová (u starých bratří by byl bratr Matouš jáhnem, sestra Eva by vstoupila do řad kněží). Konsekraci vykonal opět bratr biskup Frieder Waas.

Zazněla řada pozdravů, mimo jiné i z vedení Evropské kontinentální provincie (sestra Benigna Carstens) a celé slavnostní odpoledne uzavřely rozhovory nad bohatým občerstvením, připraveným sestrami nejen z Rovenska.

Oběma ordinovaným je třeba děkovat za jejich dosavadní službu v seniorátě a přát, aby v nově potvrzené a rozšířené podobě své služby nacházeli radost a potěšení nejen v sesterských a bratrských vztazích, ale především v pozhnání své služby evangeliu tím, který k ní povolává a posílá.

- red -

Setkání sester v Potštejně

V sobotu 23. dubna přijelo do Potštejna na setkání sester Ochránovského seni-orátu 17 sester z různých sborů. Téma dopolední přednášky sestry PhDr. Marie Rybářové bylo pro většinu z nás aktuální: Jiný pohled na stáří. Sestra nám osvětlila, že sice musíme přijmout fakta jako úbytek fyzických sil, pokles psychické výkon-nosti, často i omezující nemoc. Ale máme konečně čas být sami sebou, čas na vše, co nám dělá radost. Někdo vyhledává společnost a je spokojený, jiný dává přednost samotě a necítí se opuštěný. Někdo si užívá pohled na květiny z okna, druhému dělá radost je pěstovat. Nemusíme se nutit do ničeho, co nechceme. Následné diskuse se účastnily i sestry mladé a poukázaly například na někdy problematické přijímání „juniorů“ nás staršími. A to se týká i sborových společenství. Učme se být vstřícní a tolerantní – my starší nemusíme sdílet nadšení pro akce typu „opékání buřtů“, mladí zase „nevychutnají“ naše rozjímání nad minulostí. Po obědě pak pokračova-ly rozhovory ve dvou skupinách. Předmětem byly opět vztahy v rodině i mimo ni, napomínání a odpouštění.

Odpoledne sestra Naďa Běťáková promítla obrázky z cesty autostopem po Islandu. Ukázala nejen velmi zajímavou zem, ale i setkání s různými lidmi.

Díky vřelé za pohostinství potštejnským sestrám a neméně i bratru faráři Strá-dalovi za úvodní slovo i příhodné a vtipné příspěvky do diskuze.

Během setkání proběhla i sbírka určená tentokrát sboru v Jablonci n. N., který poskytuje azyl početné ukrajinské rodině.

Hrol.

Kostelík v Kořenově

Kostelík v Kořenově, který byl vždy kazatelskou stanicí sboru v Tanvaldu, je už po desetiletí místem letních boho-slужeb. Kdysi to bývalo tak, že po dopoledních bohoslužbách v Tanvaldu následovaly bohoslužby v kostelíku, kam zajeli někteří účastníci z Tanvaldu a přidali se další zájemci z řad jizerskohorských chalupářů. Časem se ale nedělní bohosluž-бы v prázdninových měsících (červenec – srpen) konaly již jen v kostelíku. Od roku 2017 se k bohoslužbám scházíme už v průběhu čtyř měsíců (červen – září). Od letošního roku došlo k další změně. Vždy první neděli v měsíci, tedy celkem

čtyřikrát, jsou bohoslužby s Večeří Páně. Vzhledem ke stále trvajícím epidemickým obavám obstaral bratr Viktor Kalista, obětavý varhaník a „domácí pán“ kostelíčku, vkusné kalíšky a Večeře Páně je tak vysluhována podobně jako v jiných sborech. Stále se daří domluvit s různými kazateli z různých církví službu Slovem, takže pravidelní i nepravidelní návštěvníci bohoslužeb, které se nebojíme nazvat ekumenickými, se setkávají s různou tradicí i různými kazatelskými důrazy. Pro domácí i mnohé hosty je to pestrá a obohacující. Program na kostelíčku naleznete na webových stránkách: <http://korenov.evangelnet.cz/>

- red -

Co je nového v pražském sboru

Ačkoli naše kazatelka od 1. 4. čerpá tříměsíční studijní volno, život se v našem sboru nezastavil.

(Sestra Šormová připravuje práci o činnosti Křesťanské služby ČCE v minulém století – po roce 1989 její funkci postupně převzala Diakonie)

V sobotu před velikonočním týdnem se v naší kapli konal velikonoční jarmark, na kterém jsme se setkávali s obyvateli Malešic a nabízeli jsme jim výrobky Diakonie, zboží z obchůdku Fair Trade a různé rukodělné drobnosti. V předvelikonočním týdnu se konaly pašijové hodiny a v blízkém lesíku jsme již tradičně vyvěsili 14 zastavení Křížové cesty s obrázky a texty k zamyšlení.

21. a 22. května jsme se účastnili akce „Sejdeme se na desítce“, kterou pořádala Praha 10, při které byla kaple pro návštěvníky zpřístupněna v sobotu večer a pak v neděli dopoledne. Byla to vlastně jakási generálka na Noc kostelů, návštěvníků sice přišlo jen několik (přece jen kaple stojí dost daleko od centra i od centra Prahy 10), ale rozhovory byly velmi zajímavé.

Na kazatelně se nyní u nás střídají různí kazatelé, což hodnotíme jako obohacení, jen zřídka bylo nutno sáhnout ke čteným bohoslužbám, ale i zde byla kázání dobře vybraná a inspirativní.

Na biblických hodinách si postupně čteme výklady podobenství z knihy Jiřího Mrázka Lukášovská podobenství. Pravidelně se scházejí v týdnu i předškolní děti k biblickému vzdělávání. Z klubu seniorů v úterý dopoledne se postupně vyvinulo místo setkávání všech generací, chodí tam i maminky s dětmi, program je spíše volný a různý. Dále se konají jednou měsíčně divadelní představení pro děti a koncert pro dospělé.

29. května se konal sborový den. Hned po bohoslužbách nám pan Horák sehrál divadlo „František blázen“ o Františku z Assisi, které bylo cíleno na děti, ale vlastně bylo i dost pro dospělé.

Po společném obědě jsme konečně mohli slyšet přednášku o bitvě u Štěrbohol. Kvůli pandemii musela být dvakrát odložena. Proč takové téma na sborový den?

Už když jsme přišli poprvé k Milíčově kapli, všimli jsme si, že pár metrů naproti vchodu do naší kaple je tzv. výklenková kaple – viz obrázek (asi sto let starý, Praha byla ještě daleko). Jak jsme se později dozvěděli, je zde na památku právě zmíněné bitvy u Šterbohol a každý rok v její výročí se zde koná připomínková slavnost (v dobových uniformách) s kladením věnců. Naše farářka byla vyzvána, aby na ní promluvila a tak jsme se seznámili s panem Pláteníkem, kronikářem obce Šterboholy, který se tímto obdobím historie podrobně zabývá.

Přiznám se, že během školní docházky jsem brala dějepis spíše jako nutné zlo a tak asi nepřekvapí, že jsem o bitvě u Šterbohol slyšela až v Malešicích. Ale i pan Pláteník připustil, že se o bitvě dozvěděl až na svém nynějším působišti. Zato se však do bádání pustil velmi důkladně a podařilo se mu dokonce navázat kontakty s potomky zde padlých generálů a pomoci zde vybudovat pomníky. Nebudu zde popisovat podrobnosti o samotné bitvě, na internetu na wikipedii je velice podrobný článek pro případné zájemce. Řeknu jen tolik, že se odehrála 6. 5. 1757 a byla to nejkrvavější bitva sedmileté, prusko-rakouské války. Utkala se tu pruská vojska pod velením krále Fridricha II., která zde ztratila 14 000 vojáků a maršála von Schwerina a vojska rakouská pod velením prince Karla Lotrinského. I zde byly ztráty obrovské – také 13-14 000 vojáků a polní maršál Maxmilian Brown.

Bylo to velmi zajímavé, po přednášce se dlouho diskutovalo, protože přišla i řada návštěvníků necírkevních, kteří se zajímali právě o tuto bitvu, což ovlivnilo i naplánované hody lásky, které tomu tak trochu padly za oběť, ale bochánky se snědly.

Musím jen s lítostí dodat, že v době, kdy jsme tuto přednášku plánovali, mysleli jsme si, že se budeme zabírat jen dávno mrtvou historií. Bohužel události posledních měsíců vyvolávají velmi nepříjemné asociace a smutek z toho, jak jsou lidé nepoučitelní.

Další akcí v našem sboru byla Noc kostelů 10. 6., na kterou jsme měli připravený flétnový koncert dětí z kroužku při DDM, dále promítanou prezentaci k výročí založení Ochrana (podklady nám laskavě zaslala Erdmuth Frank) a další pásmo promítaných krátkých modliteb k meditaci, to vše za doprovodu bratrské hudby. Krom toho jsme využili nabídky města Prahy připojit se k navlékání drobných předmětů z korálků, což zejména děti velmi zaujalo. Kaplí prošlo postupně kolem

50 návštěvníků, a vesměs se zajímali o historii Ochranova, i o práci v našem sboru a někteří si s námi i dost dlouho povídali. Tak uvidíme, jestli se s nimi ještě setkáme. Ukončili jsme zpěvem písně Navštiv nás Kriste žádoucí.

Ráda bych k těm letošním výročím připojila ještě jedno – 18. 5. 1952 byla poprvé otevřena naše Milíčova kaple. Takže tomu je letos 70. let. Jsme rádi, že jako příspěvek k tomuto výročí můžeme říci, že se podařilo po dlouhém přerušení do kaple navrátit sborovou práci.

Bliží se konec června a i když nás práce ve sboru těší, rádi předáme „otěže“ zase zpět naší kazatelce.

Posíláme srdečné bratrské (a sesterské) pozdravy všem a těšíme se na další seniorátní setkání.

Eva Kejřová

Zprávy z Rovenska

Z událostí poslední doby nás nejvíce potěšila konsekrace a ordinace, o níž se píše jinde v tomto čísle NBL. Návštěva bratra biskupa Friedera Waase, bratra synodního seniora Pavla Pokorného i mnoha bratří a sester z okolních sborů nás nabila novou silou, děkujeme za to.

Po dlouholeté přestávce se nám podařilo obnovit tradici biblických hodin, které se nyní konají jednou či dvakrát do měsíce v sídle sboru, v domácnostech členů i pod širým nebem. Osvědčilo se nám čtení klasiků evropské literatury v dialogu s evangeliem.

V modlitbách myslíme na Libuši Šmejcovou, dlouholetou varhanici a bývalou kurátorku našeho sboru, kterou minulé léto postihla mozková příhoda. Máme radost z toho, že se zotavuje, i z toho, že se nám díky obětavosti Věry Podobské, Františka Jaroše a Vojtěcha Tomáška daří i při její absenci zajistit hudební doprovod pro bohoslužby, někdy s klávesami, někdy i s houslovým doprovodem. Těšíme se, až se k nám Líba opět přidá při hraní, třeba jenom jednou rukou. I Den matek byl u nás naplněn hudbou, tentokrát šlo o kytary. Ke Kateřině Matysové, která při rodinných bohoslužbách hraje na kytaru věrně již mnoho let, se přidal nový sympatizant sboru Tomáš Bláha, který u nás s folkovým uskupením Darts z Hradce Králové chystá na 18. června koncert. Doufáme, že se nám tak podaří znovu odstartovat kulturní provoz sboru pro širší veřejnost.

Kříž smíření, loni instalovaný na místě poválečného masakru německých zajatců a uprchlíků (viz NBL 2/2021), podle všeho plní svůj účel. Průběžně se u něj objevují svíčky a květiny, lidé se zastavují a hovoří o něm. Zatím ho nikdo nepočmáral, ani jinak neznectil.

Kéž bychom uměli sloužit stejně nenápadně a přitom pevně jako ten blok pískovce. Být a chválit Pána. Stále přemýšlíme nad tím, jak fungovat dál, jak udržet sborový provoz. Víťame pohyb, který se nyní v našem seniorátu i v širší ČCE děje, jako

proud vody, který může náš balvan trochu opláchnout a posunout dobrým směrem. Budoucnosti se nebojíme a chceme na ní brát díl, hlavně dobrovolnou a společnou práci, jejíž hodnotu nás krize a nesnáze znovu učí ocenit. Zatím jsme. A s pomocí Boží budeme dál. Jak? To už je v Jeho rukou. V proudu se otrásáme. On se nás chápe a staví nás na pevný základ.

-mj-

J. A. Komenský a výchova člověka

Učitel Jan Amos Komenský

Zamyšlení nad východisky jeho pedagogického úsilí.

I.

Jan Amos Komenský (1592 – 1670) je jednou z nejpozoruhodnějších postav našich národních dějin. Kdo ve své době dosáhl tak širokého mezinárodního věhlasu jako on? Byl zván předními osobnostmi států Evropy k poradám, rozhovorům, konzultacím. Mnozí evropští intelektuálové poloviny 17. století považovali za čest setkat se s ním, vést s ním diskusi, nechat si osvětlit jeho myšlenky. Byl mužem, který bezesporu v mnohém předběhl svoji dobu. Genius a zároveň kontroverzní postava, muž obdařený přemírou moudrosti i naivní snílek, osobnost, která již ve své době nebyla zcela pochopena.

Byl tak velikou osobností, že u nás ani v dobách vlády marx-leninské ideologie nemohl být zcela opomenut. Byl sice přehlížen jeho význam bohoslovecký, kazatelský a filosofický, ale jeho pedagogický odkaz byl stále do značné míry oceňován a dokonce rozvíjen. Nejedna ze škol nesla jeho jméno a mnohé školní budovy zdobila jeho busta. „Učitel národů“, tak byl vždy připomínán. Pokusme se v krátkosti shrnout Komenského pedagogický odkaz.

II.

Komenský byl současníkem dvou velkých a významných evropských myslitelů. Tím prvním je Angličan *Francis Bacon* (1561-1626), který bývá někdy zván „otcem novověku“. Jeho záměrem byla rozsáhlá obnova vědy - *Instauratio magna* - která jím byla z části načrtnuta. Vytkl si za cíl prosvětlit myšlení, očistit je od předsudků, vyložit základní vědecké metody a dojít tak k odhalení a opanování přírody. Rozum pro něj byl rozhodující silou. Vědění je moc (*wisdom is power*) bylo jeho heslem. [1]

Rozum, při správném a kritickém užívání má tu schopnost nahlédnout přírodní, tedy Boží zákony a ovládnout je. Komenský během svých studií Baconovy spisy četl a v mnohém mu byly inspirací.

Tím druhým myslitelem byl Francouz *René Descartes* (1596-1649). S ním se Komenský dokonce osobně setkal. Ve svém vlastním životopise o tom píše: „Rokovali jsme asi čtyři hodiny; on nám vykládal taje své filosofie, já zase jsem hájil přesvědčení, že všechno lidské poznání, jehož se nabývá pouhými smysly a úvahami, jest nedokonalé a mezerovité. Rozešli jsme se přátelsky; ...pobádal mne ... mimo jiné tímto výrokem: „Já za okruh filosofie nevykročím; bude tedy u mne jen část toho, čeho u tebe celek.“ [2] I když Descartes není empirikem ražení Baconova a ve své metafyzice je ještě poplatný středověké scholastice, právě tak jako Bacon se domníval, že lidský rozum je nadán takovou silou a mocí, která přispěje k základnímu a snad i konečnému poznání a definování veškeré skutečnosti. V tomto bodě v jistém smyslu Komenský se svými současníky souhlasí, ale jak ukazuje výše uvedený citát samého Descarta, Komenský vždy nahlížel věci v širších souvislostech. Jeho přístup byl vpravdě moderní. Jeho celostné, holistické pojetí jej vedlo jak ke kritice Descartova dualismu, tak k rozpoznání hranic lidského rozumu.

Pro porozumění Komenského pedagogickým snahám je právě tento holismus významným. Ten se u něj rodí již tam, kde definuje své základní východisko v oblasti poznávání. To je hluboce zakořeněno v tradici, v níž Komenský vyrůstal a kterou celý svůj dlouhý život rozvíjel. Je to východisko teologické. Veškerá skutečnost je mu Bohem stvořená. Poznávání této skutečnosti nemůže být redukováno pouze na jeden z noetických přístupů. Člověku se otevírají tři oblasti skutečnosti a on se k nim vztahuje třemi poznávacími mohutnostmi. Komenský přejímá myšlenku o třech „Božích knihách“ - kniha přírody, kniha rozumu a kniha Písem, v nichž můžeme „číst“ pomocí našich tří poznávacích mohutností. Smyslů (kniha přírody), racionality (kniha rozumu) a víry (kniha Písem svatých). Tyto tři oblasti lidského poznání se právě tak jako lidské poznávací schopnosti vzájemně doplňují a protože dávají ze tří stran nahlédnout jeden celek světa, nemohou si odporovat. Výchovná metoda musí být proto synkretická a analogická. Vše spolu souvisí a je ve vzájemné analogii. Tato triáda, kterou Komenský nikdy neopouští – je mu jakýmsi odrazem Trojice Boží – jej někdy vedla až k pochybným důsledkům [3] a násilně formulovaným závěrům. Byla však ochranou celistvosti jeho vidění světa a právě v oblasti didaktické vyjadřuje moderní zásadu přirozeného postupu podle stupně vyžívání ducha. [4]

Toto dělení a analogické schéma mu také umožňovalo plynulé rozvíjení jeho celoživotního díla. I to můžeme – jak jinak – dělit triadicky. Na *pansofii* (vševědu), *pampaedii* (vševýchovu) a *panorthosii* (všenápravu). Tyto tři základní fáze jeho myšlenkového systému se také víceméně kryjí s jeho během životním. Jak se vršily jeho životní zkušenosti a odvíjely se politické události v Evropě, tak doznával také změn jeho přístup i nasměrování jeho obsáhlého díla.

III.

První období jeho života i díla se odvíjí ve srovnání s pozdějšími událostmi v době téměř idylické. Vyrostl v prostředí bratrských obcí na Moravě v Uherském Brodě, Strážnici a Přerově, kde se mu dostalo základního i klasického vzdělání. Bratrské obce byly nejen prostředím vřelé sounáležitosti, ale také vysoké úcty ke vzdělanosti, kterou v českobratrském prostředí prosadili především humanisté Vavřinec Krasnický a Jan Blahoslav. Rok Komenského narození je zároveň rokem prvního vydání Bible Kralické, jež se stala kulturním počinem dalekosáhlého významu. Tato Bible se stala pokladnicí českého jazyka, z níž také Komenský bohatě čerpal.

Vedle toho Čechy i Morava patřily na přelomu 16. a 17. století k politicky a nábožensky nejtolerantnějším územím v Evropě. Žijí tu vedle sebe církve katolická, podobojí a bratrská, vedle toho je Praha místem největší židovské komunity v Evropě a na Moravě našli své útočiště všude jinde pronásledovaní novokřtělci. Tato neobvyklá míra náboženské a myšlenkové svobody je mladému Komenskému zdrojem nadějných výhledů do budoucnosti.

V této z tehdejšího pohledu idylické době odchází Komenský na zahraniční studia do Herbornu a Heidelbergu, kde rozvíjí své plány na povznesení domácí vzdělanosti, kde se rodí myšlenky které jsou základem vševedy – PANSOFIE. Právě zde jsou mu tak silnou inspirací Baconovy myšlenky o světle a síle rozumu. Zde dospívá k jistotě, že českému národu je třeba ještě větší vzdělanosti a osvěty, aby to dobré bylo nejen zachováno, ale hlouběji rozvinuto.

Proto už na svých studiích myslí na domov a připravuje se na svůj vzdělavatelný úkol. Důležitý vliv na něj měly především dvě učitelské osobnosti. David Pareus, profesor v Heidelbergu, zastánce „irenismu“, směru, který usiloval o smíření mezi různými náboženskými směry. Jeho myšlenky vzal Komenský za vlastní a až do samého stáří, navzdory vši politické realitě, o stavu smíru mezi vším křesťanstvem snil. Tím druhým byl herbornský učitel Jindřich Alsted. U něj se Komenský učil prvním didaktickým snahám. [5] Alsted byl zaníceným encyklopedistou, jehož cílem bylo sumarizovat a roztrždit veškeré lidské vědomosti. Alsted sám připravil a v roce 1630 nakonec vydal velikou encyklopedii o 7 dílech v 35 knihách na 2527 stranách v jediném svazku. [6] On byl pro Komenského vzorem, který jej vedl k myšlence, učinit vzdělanost skutečně universální. Taková vzdělanost musí zákonitě přinést dobrou budoucnost.

Toto přesvědčení vyjadřuje jednoznačně ve své *Nápravě*: „Kdyby lidem bylo lze ukázati všecko jich dobro, jest nemožná, aby se k němu nenesli, ba neletěli“. [7] A tak na shromažďování toho potřebného a dobrého začíná pracovat již na studiích a pokračuje po svém návratu na rodnou Moravu. Do tohoto období spadají díla jako *Poklad jazyka českého*, *Pravidla snadnější mluvnice*, ale také knížka historická *Starozitnosti Moravské* nebo například *Mapa Moravy*. Předně však připravoval encyklopedické dílo, které rozdělil do dvou svazků. *Divadlo veškerenstva věcí* (Theatrum

universitatis rerum) a *Divadlo Písma* (Theatrum scripturae), jinak také Manuálník.

To byla tedy Komenského teoretická příprava pro povznesení národní vzdělanosti. Pak však si v učitelské praxi ještě na rodné Moravě, ve východních Čechách a nakonec v prvním jeho exilovém domově v Lešně, uvědomuje složitost procesu předání poznané pravdy a rozšiřuje své úsilí o rozměr výchovný.

IV.

Již jsme hovořili o Komenského metodě synkretické a analogické, která je základním východiskem v procesu lidského poznávání. Ve své učitelské praxi se Komenský k této metodě obrací, když prožívá napětí mezi předloženou sumou encyklopedických faktů na straně jedné a schopností žáků tuto fakta pochopit a uspořádat na straně druhé. Mají-li být všechna fakta metodicky uspořádána, pak je třeba také předložit metodu k jejich pochopení a uspořádání. To jsou základní myšlenky Komenského vševýchovy – PAMPAEDIE. Zde počíná i vrcholí jeho úsilí didaktické. Pokud chceme hledat časové vymezení této etapy, je to někdy před jeho odchodem z vlasti, před rokem 1628. V jeho životě je to období prvních tragických událostí. Po bělohorské porážce českých stavů roku 1620 mu umírá první manželka Magdalena a obě děti. Navíc je spolu s dalšími evangelíky nucen opustit svoji vlast a hledat nový domov za hranicemi v Polsku. O to více však soustřeďuje své úsilí k výchovnému poslání a chápe se pera, aby své myšlenky a návrhy sdílel s jinými.

Tehdy sáhl po knize Eliáše Bodina *Didactica oder Lehr-Kunst*, která v něm vzbudila úmysl napsat pro český národ dílo podobné, [8] ale zároveň rozvinula jeho universalistické myšlenky. Nepůjde tedy již jen o učebnici didaktiky, ale o filosofii výchovy, o universální vychovatelství. To je cílem jeho *Velké didaktiky* (*Didactica magna*). Jejím základem je první verze *Česká didaktika*, ale také *Navržení krátké o obnovení škol v království českém*. Do tohoto úsilí také spadá *Informatorium školy mateřské a Brána jazyků otevřená* (*Janua linguarum reserata*). Právě Brána jazyků je dílem, kde Komenský „aplikuje svou metodu a koncepci reformovaného vědění. Vztah mezi jazykem, pojmy a věcmi je Komenskému typickým příkladem panharmonického vztahu všeobecného paralelismu, kterým se podle něho vyznačují všechny vrstvy jsoucna“. [9] Komenského myšlenka, že řád, který prostupuje vše a je jakousi duší veškerenstva, je možno také vtělit do metody didaktické a při jejím rozvinutí pak může nahlížet harmonii světa, zaujal právě tak jako jeho praktická pedagogická schopnost. Stává se žádanou osobou, od níž se očekává reforma školství. Tak je zván na různá místa. Například královskou rodinou do Švédska a anglickým intelektuálem Hartlibem do Londýna. Zde všude, vedle praktické činnosti, předává své myšlenky a vize o světě, který je proniknut světlem rozumu, metodikou a řádem a který je vybaven potřebnými vědeckými, kulturními a politickými institucemi, které budou zárukou nového světového uspořádání.

V.

Tím přicházíme k poslední, třetí fázi Komenského vývoje, k jeho všenápravě – PANORTHOSII. Ta se rodí v jeho myšlenkách a v náznacích již od čtyřicátých let a v nedokončených dílech v závěrečném dvacetiletí jeho života. To, co zatím nepřineslo vševědné úsilí rozpracované do vševýchovných metod, musí přece nastat. To světlo a naděje pro lidské pokolení nemohou být uhašeny. Jak nezdolně nadějným mužem je Komenský.

V roce 1648 je podepsán vestfálský mír a naděje na obnovení politického stavu z doby předbělohorské uhasla zcela a s tím i možnost návratu do vlasti. V témže roce, o dva měsíce dříve, zemřela Komenskému druhá manželka Dorota, jeho pansofické snažení už nemá ve světě takového ohlasu; a on přece věří a doufá a hledá cestu. Tím zdrojem naděje je mu jistě hluboká osobní víra, jak ji vyjádřil ve spisech *Labyrinth světa a ráj srdce*, *Hlubina bezpečnosti* či zcela na sklonku života spiskem *Unum necessarium* (Jedno potřebné, 1668). Jak to, že on, po těch všech životních ranách a tragediích, trpělivě vyhlíží lepší budoucnost? V době Komenského studií v Herbornu tu byl ještě jeden muž, jehož myšlenky mladý student převzal a věrně držel po celý svůj život. Byl to známý biblista Jan Fischer-Piscator, který byl zastáncem „chiliasmu“, tedy učení o posledním čase, tisícileté říši (z řeckého *chilioi* – tisíc), která počne s příchodem Kristovým. Tehdy se všechny věci dají do pořádku, Bůh učiní novou zemi a nové nebe a zavládne spravedlnost a mír.

Tyto myšlenky byly pro Komenského vždy úběžníkem jeho úsilí. Proto usiloval přinést světlo rozumu, proto hledal výchovné metody, jak toto světlo rozsvítit v lidech a mezi národy, proto nepřestával doufat. A když trpká skutečnost jeho života protiřečila tomuto vývoji, o to více se snažil pro tu novou budoucnost pracovat. Vědění a výchova již nestačí. Je třeba hluboké proměny celého lidského společenství. O svém plánu informuje již v roce 1645 svého ochránce a mecenáše Vavřince de Geer: „Svět se chystá k celkové obrodě. Zatím je všecko staré odstraňováno a bořeno, aby byla připravena cesta pro lepší“. [10] A tak vzniká jeho náčrt Všeobecné porady o nápravě věcí lidských. Zjednodušeně lze říci, že vlastní nápravné dílo rozděluje do tří oblastí, tří lidských „světů“. Jde o nápravu vztahu člověka k přírodě, k druhým lidem a k Bohu. Vzdělanci mají za úkol tříbit lidského ducha a být zakladateli jakési světové akademie. Duchovní mají vést lidská srdce k víře, naději a lásce a být architektky jakési světové církevní rady, konsistoře. A konečně politikové mají pracovat k udržení světového míru a pro ten úkol ustavit mírový soud. I když své všenápravné dílo Komenský jenom načrtl, je nám jasné, proč byl stále více a více považován za nerealistického snílka. On svou dobu předešel o staletí. Nedaly mu pozdější světové události alespoň částečně za pravdu? Není Organizace spojených národů tím ohlášeným mírovým sborem? Nemá Světová rada církví plnit úlohu oné konsistoře? A našli bychom další a další oblasti jeho úsilí, které jsou dodnes živé a moderní.

VI.

V krátkosti a v hrubých obrysech jsme přehlédlí základní Komenského myšlenky, které byly východiskem jeho výchovného záměru. I na tak malém prostoru jsme mohli zahlédnout, jak mnoho z jeho myšlenek nezestárla, jak mnohé z jeho vizí došlo svého naplnění. Proto je Jan Amos Komenský stále čten a studován a proto je trvale počítán mezi nejvýznamnější myslitele a pedagogy, které kdy lidstvo mělo.

Poznámky:

- [1] Emanuel Rádl, *Dějiny filosofie*, Votobia, Praha 1999, díl II, str. 109.
- [2] *Jana Amose Komenského vlastní životopis*, Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze VII, str. 44 (rok vydání neuveden).
- [3] E. Čapek, *Jana Amose Komenského výchovný odkaz*, SPN Praha 1957, str. 86.
- [4] Tamtéž str. 87.
- [5] Rudolf Říčan, *Jan Amos Komenský muž víry, lásky a naděje*, Kalich Praha 1971, str. 19.
- [6] Jiří V. Klíma, *Věčně živý Komenský*, Česká grafická Unie a.s., Praha 1941, str. 25.
- [7] J. A. Komenský, *O nápravě věci lidských*.
- [8] Jiří V. Klíma, *Věčně živý Komenský*, Česká grafická Unie a.s., Praha 1941, str. 31.
- [9] Jaromír Kopecký, Jan Patočka, Jiří Kyrášek: *Jan Amos Komenský nástin života a díla*, SPN Praha 1957, str. 51.
- [10] Tamtéž, str. 69.

nový zpěvník

Tuto rubriku jsme nastavili v minulém čísle časopisu. Protože zatím dorazil jeden jediný příspěvek, ponecháme čas přes léto. Prosíme o vaše příspěvky, poznámky, připomínky či dotazy do 1. září. V NBL 3/2022 přineseme v každém případě článek o novém zpěvníku, a záleží na vás, bude-li v něm vyjádřen i váš názor, nebo uvedeno to, co vás zajímá.

s pozdravem - red -

Klášter Na Slovanech

29. března letošního roku uplynulo 650 let od slavnostního vysvěcení klášterního kostela v Emauzích (jak jej běžně nazýváme), na Novém Městě Pražském. Klášter sám byl založen ještě o čtvrt století dříve jako klášter řádu benediktinů slovanské liturgie v Podskalí.

Karel IV, který se slavnosti osobně zúčastnil i se svým synem Václavem a s řadou významných světských i církevních hostů, získal povolení zřídit klášter se slovanskou liturgií od papeže s podmínkou, že žádný další toho druhu nebude v celé říši zřizován. Šlo tedy o naprostou výjimku, což v případě nového kostela ještě zdůraznila skutečnost, že kostel světil pražský arcibiskup (Jan Očko z Vlašimi), nikoli papežský nuncius, jak bylo zvykem.

Nám je klášter Na Slovanech, jak se mu říkalo, blízký tím, že se na dlouhou dobu spojil s českou reformací. Již v roce 1419 jej převzali pražští husité a dalších 170 let se tu vysluhovala večere Páně podobojí. Žil tu v závěru svého života i husitský teolog Petr Payne a nějakou dobu jako laický bratr Řehoř Krajčí (který však podle svých vzpomínek někdy i kázal), zakladatel Jednoty bratrské.

Na konci 16. století (roku 1589) se klášter vrátil katolické církvi, byl důkladně barokně přestavěn a teprve na konci 19. století dostal při další přestavbě zase gotickou podobu, jak ukazuje první obrázek.

Za druhé světové války byl klášter poničen bombardováním a nová poválečná podoba jeho kostelních věží, která pochází až ze sedesátých let, se stala nejen zdrojem mnoha sporů, ale také výrazným architektonickým prvkem dnešní Prahy.

Pro nás zůstává klášter Na Slovanech trvalou připomínkou prehistorie Jednoty bratrské, let, na něž Bratří v některých dokumentech vzpomínají či

odkazují, ovšem natolik stručně a zřídka, že si o nich nemůžeme udělat přesnější představu.

(red)